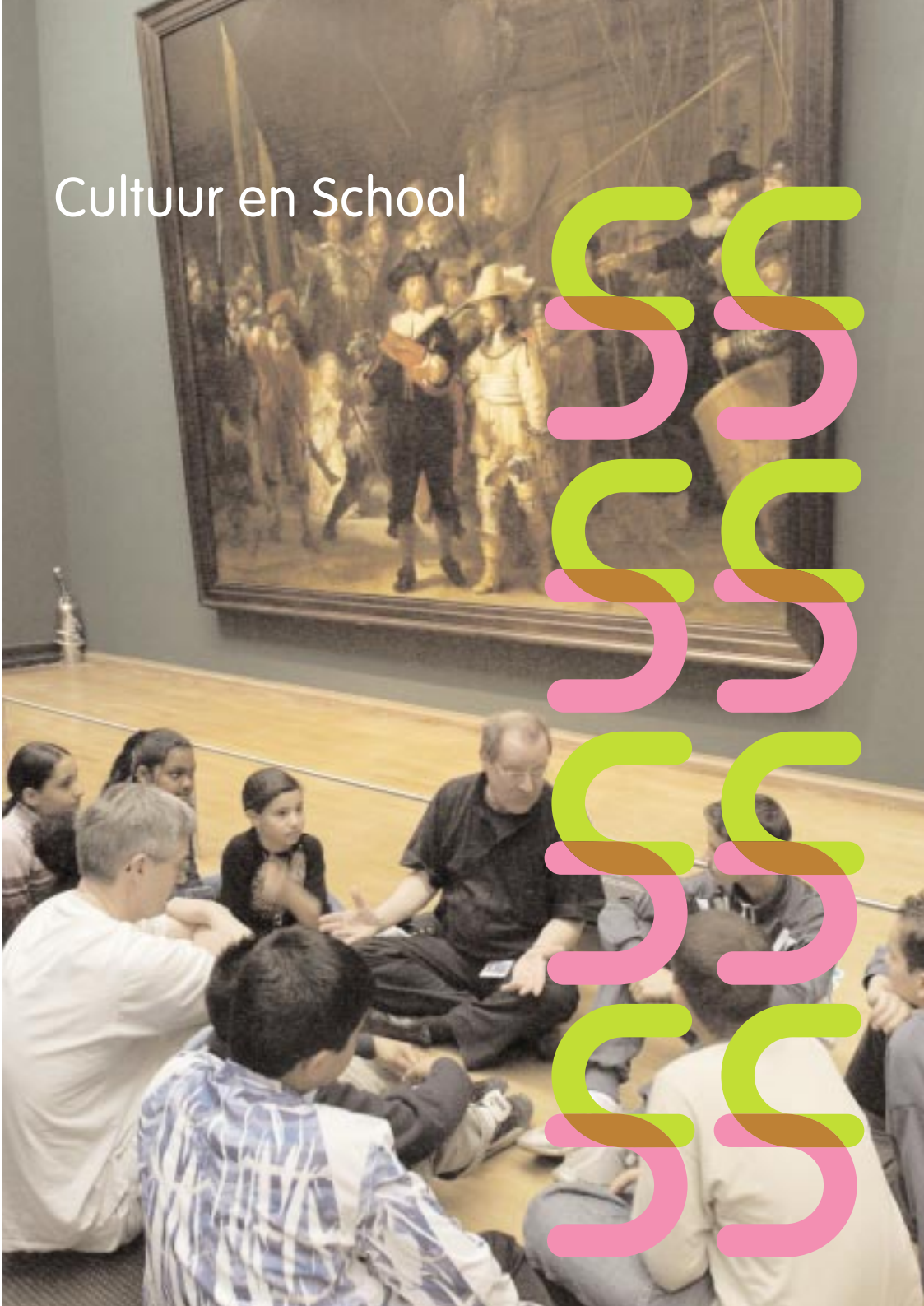

Cultuur en School

Cultuur en School

Met het project *Cultuur en School* ontwikkelt het ministerie van OCenW sinds 1997 tal van initiatieven om cultuur een belangrijke rol te laten spelen in het onderwijs. Die initiatieven richten zich op onderwijs *met* en *over* cultuur. We hebben het dan over cultuur in de brede zin van het woord; musea, beeldende kunst, media, podiumkunsten, bibliotheken en archieven, literatuur, bouwkunst et cetera.

Een belangrijke plek voor cultuur in de school verrijkt niet alleen de kennis en vaardigheden van leerlingen, het verbetert ook het algemene schoolklimaat. Vandaar dat het ministerie zich ten doel stelt cultuur zo vroeg mogelijk in het onderwijs te verankeren en liefst in een doorlopende leerlijn tot de eindexamens aan toe. Welke initiatieven *Cultuur en School* genomen heeft of stimuleert, leest u in deze brochure.

Cultuur in het onderwijs

In de eerste termijn van *Cultuur en School* zijn er veel veranderingen gerealiseerd in het voortgezet onderwijs. In de tweede komt de focus ook op het primair onderwijs te liggen.

PRIMAIR ONDERWIJS

In Nederland gaan op dit moment ruim 1,6 miljoen kinderen naar circa 7000 basisscholen. Daar wordt de basis gelegd voor de 'culturele loopbaan' van alle leerlingen. In veel gemeenten en provincies maken basisscholen gebruik van Kunstmenu's, dit zijn programma's waarin kennismaking met verschillende kunstdisciplines en cultureel erfgoed centraal staat. In de eerste fase van *Cultuur en School* hebben erfgoedinstellingen en leraren veel energie gestoken in de ontwikkeling van het zogeheten omgevingsonderwijs. Door zelf onderzoek te doen in en naar de historische sporen in hun directe leefomgeving, worden kinderen zich bewuster van hun eigen achtergrond en de wordingsgeschiedenis van alles om hen heen. Bovendien leren ze daarbij om zelfstandig te leren, één van de doelstellingen van het nieuwe onderwijs. Voor de komende periode heeft *Cultuur en School* de volgende acties op stapel staan:

TAAKGROEP CULTUUREDUCATIE IN PRIMAIR ONDERWIJS

De minister en staatssecretaris van OCenW hebben een groep deskundigen, verenigd in de *Taakgroep Cultuureducatie in het Primair Onderwijs*, opdracht gegeven te onderzoeken 'hoe het primair onderwijs bij leerlingen een zo goed mogelijke basis kan leggen voor ontvankelijkheid en waardering voor cultuur'. Centraal staan de vragen wat scholen hun leerlingen aan culturele bagage mee zouden moeten geven. En hoe cultuureducatie structureel is in te passen in het leerplan van de scholen. Doordachte samenwerking tussen de school en haar culturele omgeving is daarbij een voorwaarde, beroepskunstenaars of andere culturele professionals die een bijdrage leveren aan het onderwijs een reële optie. Halverwege 2003 presenteert deze taakgroep haar bevindingen.

BEROEPSKUNSTENAARS IN DE KLAS

Beroepskunstenaars en (educatief)medewerkers van culturele instellingen kunnen een zeer waardevolle bijdrage leveren in het onderwijs. Hun aandacht gaat immers op een vanzelfsprekende manier uit naar kunst en cultuur. Deze professionals versterken bovendien de onderwijsteams op de scholen die vaak met een tekort aan leraren te maken hebben. Het spreekt vanzelf dat er van de uitwisseling, die er tussen de professionals en het vaste leraarscorps ontstaat, een stimulerend effect uitgaat. Om dit doel te bereiken, kunnen kunstenaars een didactische bijscholing volgen.

HET MUSEUM EN SCHOOL MODEL

In Leiden bezoeken alle leerlingen van het primair onderwijs jaarlijks een museum. Een voorbereidings- en een naverwerkingsles, verzorgd door de leerkrachten, begeleiden zo'n bezoek. De educatief medewerkers van de musea richten het bezoek zo in dat het aansluit bij de leeftijd van de leerlingen en bij onderdelen van de leerstof van de klas in kwestie. Dit model is in Leiden een groot succes: het komt tegemoet aan de vraag van scholen en gemeente om continuïteit in cultuureducatie te waarborgen. Momenteel wordt onderzocht of en hoe het mogelijk is dit Leids model ook in andere regio's toe te passen, waarbij er niet alleen aan museumbezoek wordt gedacht. Een bezoek aan andere culturele instellingen kan evengoed. Vooral in die regio's waar minder musea zijn of het vervoer lastig te regelen is. Bovendien heeft iedere stad of regio eigen ervaring met cultuureducatie en is het handig aan te sluiten bij bestaande initiatieven.

LERAREN OPLEIDINGEN BASISONDERWIJS

De initiatieven van de projectgroep *Cultuur en School* richten zich ook op de lerarenopleidingen. Sinds 2002 krijgen de studenten van alle lerarenopleidingen basisonderwijs in hun tweede of derde jaar de beschikking over vouchers om in het kader van hun opleiding te besteden bij culturele instellingen.

In een pilotproject van Cultuurnetwerk Nederland en Erfgoed Actueel krijgen studenten aan de helft van alle lerarenopleidingen basisonderwijs nu ook te maken met kunst en cultureel erfgoed in hun curriculum. De ervaring dit project oplevert, wordt overgedragen aan de resterende opleidingen. Zie <http://pabo.cultuurenschool.net/>

VOORTGEZET ONDERWIJS

In Nederland gaan ongeveer 900.000 leerlingen naar het voortgezet onderwijs. Dit wordt op bijna 700 scholen gegeven. Het voortgezet onderwijs begint bij de basisvorming (twee tot drie jaar). Daarna stromen de leerlingen door naar de bovenbouw bestaande uit vmbo, havo, vwo of gymnasium.

BASISVORMING

Het ministerie van OCenW streeft zoveel mogelijk naar 'doorlopende leerlijnen', dat wil zeggen dat de lesstof in de verschillende onderwijsfasen zo goed mogelijk op elkaar aansluit. Dat geldt ook voor de cultuureducatie. Daarom zijn er voor leerlingen in de basisvorming vouchers beschikbaar die toegang geven tot culturele activiteiten. In de bovenbouw zijn die vouchers gekoppeld aan het vak Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV).

LEERGEBIED KUNSTEN

Momenteel wordt er nagedacht over het curriculum voor de basisvorming. Het ministerie van OCenW heeft een commissie ingesteld (Taakgroep Meijerink) die voorstellen zal doen voor de invulling van het leergebied Kunsten voor de basisvorming. Deze commissie zal medio 2004 met haar aanbevelingen komen.

BOVENBOUW

Zestig procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs gaat naar het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo). Aansluitend aan het vmbo kunnen leerlingen doorstromen naar het middelbaar beroepsonderwijs. De rest van de leerlingen gaat naar de tweede fase; het havo, vwo of gymnasium. Met havo is het mogelijk door te stromen naar het hoger beroepsonderwijs (hbo). Het vwo of gymnasium vormt de voorbereiding op de universiteit.

ALGEMEEN

Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV) is een vak dat leerlingen in alle vormen van voortgezet onderwijs wegwijst maakt in de cultuur om hen heen. Bij dit vak krijgen leerlingen te maken met zeer diverse uitingen van kunst en cultuur en alles wat daarmee te maken heeft. Het leert ze te reflecteren over hun eigen ervaringen en daar expressie aan te geven. *Vouchers* zijn er voor alle leerlingen die CKV-vakken volgen. In de basisvorming is er voor de leerlingen een voucher beschikbaar ter waarde van 5,70. Deze vouchers worden collectief besteed. In het vmbo en in de tweede fase krijgen de leerlingen bonnen ter waarde van 22,70 die ze individueel en naar eigen keuze kunnen besteden bij een groot aantal culturele instellingen. Sommige scholen kiezen ervoor om (een deel van) de vouchers collectief te besteden. Een variabel gebruik is mogelijk. Daarnaast krijgen de leerlingen een CJP/CKV pas, die bij veel instellingen korting geeft op de toegangsprijs.

VMBO

CKV is vanaf schooljaar 2003/2004 een verplicht examenonderdeel voor vmbo leerlingen. De studielast voor CKV is veertig uren in het derde of vierde jaar. Eigen keuze, eigen initiatief en kleine werkgroepen zijn kenmerkend voor CKV in het vmbo. Al voor de definitieve ingang van CKV kregen vmbo leerlingen de beschikking over vouchers.

ONTWIKKELEN

Om te zorgen dat culturele instellingen hun programma beter laten aansluiten op de lesstof van het vmbo, hebben verschillende culturele instellingen van het ministerie van OCenW extra budget gekregen.

HAVO/VWO

Het vak CKV is vanaf 1999 definitief ingevoerd in het havo en vwo. Het is een onderdeel van een grote vernieuwing binnen het voortgezet onderwijs, het studiehuis. Deze vorm van onderwijs sluit beter aan bij het hoger beroeps onderwijs of het wetenschappelijk onderwijs en stimuleert de zelfwerkzaamheid van de leerlingen. Bij CKV maken ze zelf een keuze uit het grote aanbod van de culturele instellingen en bereiden ze zelf een bezoek en onderzoek voor. Voor havo leerlingen beslaat CKV honderdentwintig uren in de laatste twee jaar, voor vwo leerlingen tweehonderd uren in de laatste drie jaar. CKV 1 is een verplicht vak. CKV 2 en 3 maken onderdeel uit van het profiel Cultuur en Maatschappij, één van de vier profielen waaruit leerlingen kiezen in de bovenbouw van het havo en vwo.

GYMNASIUM

Gymnasiasten volgen Klassieke Culturele Vorming (KCV) vanaf 1999. Bij het vak KCV vormen leerlingen zich een beeld van aspecten van de antieke Griekse en Romeinse cultuur en de invloed die de antieke cultuur had op de latere Europese cultuur. Het examendossier van KCV bestaat uit drie onderdelen: toetsen, praktische opdrachten en een uitvoering. Tot dit laatste onderdeel behoren de verslagen van de culturele activiteiten.

DOCENTENONDERSTEUNING

Van veel CKV docenten, maar ook van alle andere docenten die meer met kunst en cultuur willen doen, wordt een pioniershouding gevraagd. Vaak moeten ze nieuw materiaal ontwikkelen, excursies organiseren, nieuwe contacten leggen en cultureel onderlegd zijn. Dat is veel als het allemaal naast het gewone werk komt. Onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring zijn dan broodnodig net als extra ondersteuning en faciliteiten. *Cultuur en School* probeert dat te verzorgen:

- Een *docentenpas* geeft niet alleen korting bij culturele instellingen; het geeft bijvoorbeeld ook toegang tot speciale arrangementen. De docentenpas is inmiddels ingevoerd. Het is de bedoeling het aantal mogelijkheden van de pas uit te breiden.
- De *vereniging van cultuurdocenten* wordt een vereniging die open staat voor docenten van CKV, talen en mens en maatschappij vakken. Doel van de vereniging is om de positie te versterken van docenten die met kunst en cultuur werken door uitwisseling van kennis en ervaring te stimuleren, door ze zichtbaarder te maken ten opzichte van de schoolleiding, elkaar en de cultuursector en, last but not least, door te zorgen voor een goed aanbod van na- en bijscholing. Ze krijgen een eigen en herkenbare positie. Naar verwachting wordt de vereniging begin 2004 actief.

CULTUURPROFIELSCHOLEN

Scholen krijgen steeds meer autonomie. Zo staat het ze vrij een eigen profiel te kiezen, een cultuurprofiel bijvoorbeeld. Een dergelijk profiel kan voor toekomstige leerlingen en ouders reden zijn zich bij die school aan te melden. Een 'cultuurschool' heeft cultuur en kunst vergaand geïntegreerd in haar curriculum, is een school waar actieve kunstbeoefening voorop staat of een school die zich ontwikkeld heeft tot brede school en daarbij het accent legt op cultuur en kunst.

Het Dr. F.H. de Bruijne Lyceum uit Utrecht doet mee aan de ontwikkeling van een 'cultuurcampus' in het nieuwe woongebied Leidsche Rijn. Samen met andere instellingen, bijvoorbeeld voor zorg, welzijn en cultuur probeert de school cultuur en culturele vorming centraal te stellen in het programma. Dit initiatief levert ervaring op waar andere scholen weer gebruik van kunnen maken.

Ondertussen werkt onderzoeksbureau Sardes aan een verkenning van mogelijkheden om cultuurscholen te ontwikkelen op inhoudelijk, organisatorisch en financieel gebied. Halverwege 2003 zal worden bepaald hoe het concept van de cultuurscholen het best verder kan ontwikkelen.

BEROEPSONDERWIJS EN VOLWASSENEN-EDUCATIE (BVE)

Op dit moment volgen ongeveer 400.000 jongeren een opleiding in het beroeps-onderwijs. Doel van het beroeps-onderwijs is een diploma dat mogelijkheden biedt op de arbeidsmarkt.

Circa 200.000 volwassenen volgen een opleiding in de volwasseneneducatie. Zij leren bijvoorbeeld (beter) lezen en schrijven, ze volgen inburgeringprogramma's of cursussen voor laagopgeleide volwassenen.

In het voortgezet onderwijs voor volwassenen gelden dezelfde onderwijsvernieuwingen – waaronder studiehuis en CKV – zoals die zijn doorgevoerd in de tweede fase van het reguliere voortgezet onderwijs.

Dankzij diverse *Cultuur en School* projecten wint cultuur ook in deze vorm van onderwijs, steeds meer terrein.

FINANCIËEL EN BESTUURLIJK KADER

In de periode 2001 tot en met 2004 is er jaarlijks circa 14 miljoen euro beschikbaar voor *Cultuur en School*. Dertig gemeenten, twaalf provincies en het Rijk dragen bij aan dit budget. Voor de uitvoering van de *Cultuur en School* projecten zijn de projectgroep, deze provincies en gemeenten samen verantwoordelijk.

Het Rijk concentreert zich op voorzieningen voor scholen, docenten en leerlingen. De vouchers (cultuurbonnen voor leerlingen) zijn hiervan de belangrijkste. Daarnaast stimuleert de centrale overheid de kennisontwikkeling over cultuureducatie en de communicatie daarover in het bulletin *Cultuur en School* en op de websites www.cultuurenschool.net (voor docenten en educatief medewerkers van culturele instellingen) en www.cultonline.nl (voor leerlingen). De gemeenten en provincies richten zich bij *Cultuur en School* vooral op het tot stand

brengen van een continue en structurele samenwerking en een vanzelfsprekende informatie-uitwisseling tussen culturele instellingen en scholen. Ook een goed functionerende infrastructuur van organisaties die ondersteuning en advies geven bij cultuureducatie, behoort tot hun verantwoordelijkheid.

De financiering van projecten van *Cultuur en School* is onderdeel van het Actieplan Cultuurbereik. Dit is een meerjarenplan opgesteld door een provincie of grote gemeente om het publieksbereik voor cultuur in de betreffende regio te vergroten.

PRIORITEITEN

Bij de start heeft *Cultuur en School* drie prioriteiten gesteld: cultureel erfgoed, culturele diversiteit en het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo).

CULTUREEL ERFGOED

Educatie *met en over* erfgoed ontwikkelt het historisch besef van jongeren. Maar archeologische vondsten, archieven, museale collecties en monumenten zijn ook een effectief instrument bij de overdracht van andere kennis en bij de training van vaardigheden zoals samenwerken en onderzoekend leren. Het project *Scholen adopteren monumenten* is daar een goed voorbeeld van. Het monument staat dan centraal in alle lessen: de biologieles gaat bijvoorbeeld over de zure regen die de gevel aantast, de wiskundeles over de berekening van deconstructie, de geschiedenisles over de vroegere functie van het gebouw en bij Nederlands worden verschillende gedichten behandeld die over een monument gaan.

CULTURELE DIVERSITEIT

Nu de samenleving bestaat uit mensen die uit vele verschillende culturen afkomstig zijn, worden scholen steeds meer een plek waar uitwisseling met en begrip voor andere culturen ontstaat.

Cultuurgeschiedenis en kunstzinnige expressie zijn daarbij onmisbare hulpmiddelen. De ervaring van het Haagse Johan de Witt college met het project *Zes verhalen* toont dat bijvoorbeeld duidelijk aan. Leerlingen uit 4 havo/vwo mogen zelf een expositie samenstellen. Eigen beeldende en literaire werkstukken aangevuld met zelf geselecteerde kunstwerken uit het Gemeentemuseum laten zien wat de leerlingen vinden van een bepaald thema, bijvoorbeeld rituelen. Uitdrukking geven aan je eigen culturele bagage speelt in dit project een belangrijke rol waardoor leerlingen die nog maar net in Nederland zijn, toch al volop mee kunnen doen.

VOORBEREIDEND MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS

Ongeveer 60% van de leerlingen in het voortgezet onderwijs in Nederland volgt het vmbo. Voorheen richtten veel van de activiteiten in de cultuureducatie zich vooral op havo of vwo leerlingen. Vmbo leerlingen hebben echter wel degelijk belangstelling in cultuur, zoals ze dat ook hebben in het G.R.A.S. project in Amsterdam. Vier grote musea uit de hoofdstad hebben zich in dit project verenigd en thema's en werkvormen geselecteerd die deze groep leerlingen aanspreken. Voor de bovenbouw/CKV, klas 3 en 4 is er het project *Trendwatcher*. Hierbij zoeken leerlingen zelf naar antwoorden op vragen als Ben jij trendgevoelig? Waren er vroeger ook al trends? Valt daar wat van te zien in de Amsterdamse musea? Wat voor nieuwe trend voer jij in? Hierbij maken ze gebruik van informatie over trendsetters en trendvolgers, inspiratie

en imitatie, helden en schoonheidsidealen. Voor een les voor de basisvorming is er *Museum@work* (Museum als bedrijf): 'Wat is een museum en wat komt er bij kijken om zo'n bedrijf draaiende te houden?' Dat is wat de leerlingen bij dit project ontdekken. Niet zozeer de kunst, maar de bedrijvigheid rondom kunst staat centraal. Zo komen onderwerpen aan de orde als beveiliging, transport, techniek, commercie, inrichting en publieksbegeleiding.

INFRASTRUCTUUR

PROJECTGROEP CULTUUR EN SCHOOL

Ministerie van OCenW
Projectgroep *Cultuur en School*
Postbus 25000
2700 LZ Zoetermeer
† 079 3233270 publieks-
voorlichting
Vanaf 15 september 2003:
Hoftoren, Bezoek adres:
Rijnstraat 50 Den Haag
Postadres: Postbus 16375,
2500 BJ Den Haag
† 070 4123456
www.minocw.nl
website *Cultuur en School*:
www.cultuurenschool.net
website Actieplan Cultuurbereik :
www.cultuurbereik.nl

BULLETIN CULTUUR EN SCHOOL

gratis abonnement via
www.cultuurenschool.net/
bulletin

ERFGOED ACTUEEL

Bureau voor cultureel erfgoed
en educatie
Herengracht 474,
1017 CA Amsterdam
† 020 4270880
e info@erfgoedactueel.nl
www.erfgoedactueel.nl

CULTUURNETWERK NEDERLAND

Expertisecentrum voor
cultuureducatie
Ganzenmarkt 6,
3512 GD Utrecht
Postbus 61
3500 AV Utrecht
† 030 2361200
e info@cultuurnetwerk.nl
www.cultuurnetwerk.nl

DE KUNSTCONNECTIE

Branchevereniging voor educatie
en participatie in de kunsten
Lucasbolwerk 11
3512 EH Utrecht
† 030 2303740
e info@dekunstconnectie.nl
www.dekunstconnectie.nl

KUNSTENAARS IN DE KLAS

Projectmanagement BIK
Erik Akkermans
† 050 5261262
e erikakkermans@bmc.nl
www.beroepkunstenaar.nl

CULT ONLINE

Digitale culturele agenda voor
jongeren www.cultonline.nl

KENNISNET

www.kennisnet.nl
Internetsite voor het onderwijs
met speciale ingangen voor
ouders, docenten en cultuur
www.kennisnet.nl/thema/
cultuurplein

CULTUREEL JONGEREN PASPOORT

Marnixstraat 317
1016 TB Amsterdam
† 020 521 02 20
e cjp@cjp.nl
www.cjp.nl

STICHTING LEERPLAN ONTWIKKELING

Boulevard 1945, 3
7511 CA Enschede
† 053 4840840
e info@slo.nl
www.slo.nl

KPC GROEP

Kooikersweg 2
5223 KA 's-Hertogenbosch

† 073 6247247
e kpcgroep@kpcgroep.nl
www.kpcgroep.nl

STICHTING LEZEN

Oxford House
Nieuwezijds Voorburgwal 128G
1012 RW Amsterdam
† 020 6230566
www.lezen.nl

NBLC

(vereniging van Openbare
bibliotheken)
Postbus 43300
2504 AH Den Haag
† 070 3090100
www.nblc.nl
www.bibliotheek.nl
www.literatuurplein.nl

PLATFORM MEDIA-EDUCATIE

Postbus 482
5201 AL 's-Hertogenbosch
† 073 6247222
† 073 6247294
e platform@mediaeducatie.nl
www.mediaeducatie.nl

VNG (VERENIGING NEDERLANDSE GEMEENTEN)

Nassaulaan 12
Postbus 30435
2500 GK Den Haag
† 070 3738393
www.vng.nl

IPO (INTER PROVINCIAAL OVERLEG)

Muzenstraat 61,
2511 WB Den Haag
Postbus 16107,
2500 BC Den Haag
† (070) 888 12 12
e-mail: info@ipo.nl
www.ipo.nl